Ушаг әдәбијјатымызын өлмәз баниси

Аз-чох савады олан елә бир адам тапмаг чәтиндир ки, о, «Ала-була, боз кечи», «Ај пипији ган хоруз», «Довшан-довшан, а довшан», «Бәнөвшәјәм, бәнөвшә», «Тыг-тыг ханым», «Түлкү һәччә кедир», «Јахшы арха» вә с. шеʼрлерин һеч олмаса мүәјјән һиссәсини әзбәр билмәсин.

Азәрбајчанда јени ушаг әдәбијјатынын баниси кими шәрәфли јер тутан А. Шаигин әсәрләри 80 илә јахындыр ки, јенијетмәләрин тәʼлим-тәрбијәси ишиндә, онларда көзәл әхлаги сифәтләрин ашыланмасында мүһүм рол ојнамыш, дилләр әзбәри олмушдур. Онун ушагларын севинчли-шылтаглы, арзулу-күсәјәнли, романтик-хәјали, ачыглы-мәһәббәтли, севинчли-нифрәтли аләмини әкс етдирән өлмәз әсәрләри бүтөвлүкдә ушаг дүнјасыны, Азәрбајчан ушаг әдәбијјатыны елә «фәтһ» етмишдир ки, инди дә бу саһәдә атылан һәр бир мүвәффәгијјәтли аддымда ,јазылан һәр бир китабда Шаиг әнʼәнәләри, Шаиг истигамәти, Шаиг руһу һисс едилир. Хүсусилә, Азәрбајчан ушаг поезијасында Шаиг әнʼәнәләри даһа гүввәтли, даһа әһатәлидир.

Әсримизин әввәлләриндән башлајараг бу күнә гәдәр мәктәб програмларында, дәрс китабларында А. Шаигин әсәрләри һәмишә мүһүм јер тутмушдур. А. Шаиг һәм мүәллим, һәм дәрсликләр мүәллифи, һәм дә севимли ушаг јазычысы кими мәшһурдур.

XX әсрин әввәлләриндә мәктәбләри јени дәрсликләрлә тәʼмин етмәк мүтәрәгги фикирли зијалылар гаршысында дуран чох вачиб мәсәләләрдән сајылырды.

Белә бир вахтда А. Шаиг «Ушаг көзлүјү», «Күлзар», «Күлшәни-әдәбијјат», «Икинчи ил», (башга мүәллифләрлә бирликдә) кими дәрсликләри тәртиб етмәклә Азәрбајчан маарифи саһәсиндә бөјүк хидмәтләр көстәрди. Бу, Һ. Зәрдабинин «Һәјат» гәзетиндәки «Ачыг мәктуб» мәгаләсиндә ирәли сүрдүјү «нә охујаг, нәчә охујаг, һарада охујаг?» вә «һансы китаблар лазым исә... дүзәлтмәк» тәләбинә көзәл чаваб иди.

А. Шаиг дәрсликләр тәртиб етмәк ишини ингилабдан сонра да давам етдирмишдир.

Јени заманда Азәрбајчан ушаг әдәбијјатынын мүстәгил јарадычылыг саһәси кими формалашмасында вә онун сонракы инкишафында Шаигин мүстәсна хидмәтләри хүсусилә гејд едилмәлидир. «Хоруз», «Кечи», «Ушаг вә довшан», «Сәһәр», «Ојан, оғлум», «Гузу» кими шеʼрләриндән «Тапдыг дәдә», «Овчу Мәстан», «Нүшабә», «Зәһмәт вә зијнәт», «Гочполад», «Хасај», «Вәтән», «Тимсаһ ову», «Мешә кәзәтчиси», «Пионер дүшәркәсиндә» вә дикәр әсәрләринә гәдәрки јарадычылыг јолу бу мисилсиз хидмәтләри чох ајдын сурәтдә көстәрмәкдәдир.

Шаигин ушаг әсәрләри, нечә дәјәрләр, өмрү боју «дады дамагдан кетмәјән» унудулмаз әсәрләрдир. Онун һансы бир әсәринә нәзәр салсаг, бу кејфијјәти ајдын көрәрик.

Елмә, тәһсилә, әмәјә һәвәс, анаја, вәтәнә, доғма јурда мәһәббәт, дүшмәнә, шәр гүввәләрә, фырылдагчылыға, икиүзлүлүјә, ловғалыға нифрәт, чәмијјәт үчүн фајдалы адам олмаг арзулары, чәсарәтли, ирадәли, әдаләтли олмаг, садәлик, достлугда, јолдашлыгда сәдагәт, доғручулуг кими тәʼлим-тәрбијәви мәсәләләр Шаигин ушаг әсәрләринин әсас идејасыны тәшкил едир.

Шаиг бир сыра ушаг әсәрләринин мөвзу вә тәсвир үсулларында шифаһи халг әдәбијјаты әнʼәнәләрини әсас көтүрмүшдүр ки, бу да һәмин әсәрләрин охунаглылығыны, емосионал тәʼсирини вә идеја гүввәсини хејли артырмышдыр. Бир груп әсәрләриндә исә халгымызын ингилаби кечмишини, һәгигәт вә азадлыг уғрундакы мүбаризәсини, харичи ишғалчылара вә дахили истисмарчылара гаршы нифрәтини, әдаләтин, ағыл вә дүшүнчәнин гәләбәсини тәсвир етмишдир. Классик ирсимиздән алдығы мөвзулары ишләјәркән дә мүәллиф бу мәсәләләри өн плана чәкмиш, мүасирлик руһуну әсас көтүрмәклә охучуларда мүвафиг тәрбијәви сифәтләр ашыламышдыр.

Шаигин ушаг әсәрләринин дили олдугча садә, тәсвир үсулу чох хошакәлән, идејасы ајдын вә мәзмуну асан јадда галандыр. «Түлкү һәччә кедир» мәнзум һекајәсиндә фырылдагчы руһанիләри, көздән пәрдә асыб, мин бир кәләклә садәгәлбли адамлары алдадан һијләкәрләри түлкү симасында тәсвир вә ифша едән мүәллиф һәдәфи дәгигләшдирмәк үчүн образы «фәалијјәтә» белә һазырлајыр:

Тәсбеһ алды әлинә,
Шал бағлады белинә.
Ајагларында чарыг,
Башында тирмә сарыг.
Чијниндә атлас әба,
Әлиндә зорба әса...

«Инди һәччә кедирәм, даһа тәвбә едирәм» — дејән бу фырылдагчынын өз сәфәри бојунча кечирдији әһвал-руһијјәсини тәсвир етдикдән сонра шаир онун маска алтында кизләнмиш әсл симасыны ачыр:

Бахды ора-бураја,
Көз кездирди сыраја,
Од парлады көзүндән,
Артыг чыхды өзүндән.
Јырғаланды гујруғу,
Боғду он беш тојуғу.

Беләликлә, дә, охучуларда көзәл кејимләр, һөрмәтли вә тәʼрифли адлар алтында кизләнән фырылдагчылара инанмамаг, садәловһ олмамаг фикри ашыланыр.

Шаиг ушаг әдәбијјаты саһәсиндә һәм шаир, һәм драматург, һәм дә насир кими мәшһурдур. Буна көрәдир ки, халгымыз ону «Азәрбајчанда јени ушаг әдәбијјатынын баниси», «ушаг әдәбијјатымызын классик јарадычысы» кими јүксәк гијмәтләндирир. М. Ибраһимов јазыр: «А. Шаигин мүхтәлиф јашлы ушаглар үчүн јаздығы бир чох әсәрләр бизим милли әдәбијјатымызда мисли-бәрабәри олмајан көзәл нүмунәләрдир».

Шаигин ушаг әдәбијјаты саһәсиндәки биринчилик хидмәтләриндән данышаркән Ә. Мирәһмәдов дејир: «Чохәсрлик шеʼр тарихиндә илк дәфә иди ки, ушагларын дилиндән охунмаг үчүн бу чүр садә лирик шеʼрләр јаранырды».

Шаигин әсәрләри инди дә дәрсликләрин сәһифәләриндә, ушаг театрларымызын сәһнәләриндә вә һәр кәсин шәхси китабханасында өзүнә лајигли јер тутмагдадыр.

Сов.ИКП XXVI гурултајынын кәнч нәсли јүксәк идејалы, коммунист әгидәли, мәʼнәви чәһәтдән сағлам коммунизм гуручулары кими тәрбијә етмәк ишини әдәбијјат вә инчәсәнәтин, мәктәб вә дикәр тәʼлим-тәрбијә очагларынын гаршысында ән актуал вәзифә кими гојдуғу мүасир шәраитдә ушаг әдәбијјатынын өјрәнилмәси вә тәблиғи мәсәләси мүһүм әһәмијјәт кәсб едир. Бу чәһәтдән А. Шаиг јарадычылығы хүсуси бир мәктәбдир.

Әли МИРЗӘЈЕВ,
КДПИ-нин досенти.